

UDK 811.163.42'367

811.163.42'366.548

Izvorni znanstveni rad

Rukopis primljen 21. VI. 2024.

Prihvaćen za tisak 28. XI. 2024.

doi.org/10.31724/rihjj.50.2.7

Davor Krsnik

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

orcid.org/0000-0001-7458-2507

dkrsnik@ffzg.unizg.hr

PROBLEM KONKRETIZIRANJA PROSTORNIH ODNOSA PRI UPORABI INSTRUMENTALA S GLAGOLIMA ŠIRENJA

Područje istraživanja u radu neposredno je motivirano zaključcima Pranjkovićeve (2013) analize padeža iz lokalističke perspektive. Pranjković pokazuje da padežni oblici u hrvatskom jeziku bez konkretizatora (prijedloga, glagola kretanja, glagolskih prefikasa i prostornih imenica) sami po sebi ne mogu označavati prostorne odnose. Rad se bavi slabo istraženom konstrukcijom u kojoj instrumental dolazi s takozvanim glagolima širenja. Karakteristika je te konstrukcije da instrumental u njoj naočigled označava prostorne odnose bez posredovanja čimbenika konkretizacije o kojima govori Pranjković. Namjera je rada obrazložiti na koji način do toga dolazi. U tu svrhu upotrebljavaju se metoda i teorijski okvir konstrukcijske gramatike. Pokazuje se da prostorno značenje instrumentala uz glagole širenja proizlazi iz integracije s konstrukcijom neprijelaznog kretanja (Goldberg 1995). Tako se potvrđuje Pranjkovićevo gledište da je prostorno značenje padežnih oblika ostvarivo tek na sintaktičkoj razini, no njegov model opisa ujedno se proširuje.

1. Uvod

Rad je potaknut uvidima koje je Pranjković (2013) predstavio baveći se padežima hrvatskog jezika iz teorijske perspektive lokalizma.¹ Lokalistička teorija

¹ O lokalizmu, odnosno o lokalističkoj teoriji općenito vrlo informativno piše Belaj (2009: 45–46), dočim Belaj i Tanacković Faletar (2014: 236–249) nude sustavan pregled razvoja lokalističke teorije.

podrazumijeva hipotezu prema kojoj su prostorni odnosi u gramatičkom i semantičkom smislu primarniji od neprostornih (Lyons 1977: 718). To potvrđuju spoznaje empirijske psihologije. Mandler (2008), primjerice, istražujući predjezičnu djecu primjećuje da temelje kognicije čovjeka čine pojmovni primitivi tipa GORE, DOLJE, IZA, U [NEŠTO], NA [NEŠTO], [UZROKOVANO] KRETANJE. Primitivi proizlaze iz doživljaja prostornosti. Jedan od načina na koji se prostorni odnosi u jeziku šire na neprostorne jest figurativnost motivirana asocijativnošću. U tom smislu karakterističan je primjer vremena koje poimamo prema parametrima prostornosti, što se u jeziku odražava obiljem prijedložnih izraza, npr. *živjeti u trenutku, dovršiti posao do travnja, sastati se nakon podneva* i sl.

Lokalistička teorija iznjedrila je poticajna istraživanja u domeni kategorije padeža. U tom pogledu svakako se ističe Andersonova (1971, 1977, 2006) lokalistička teorija koja polazi od toga da se svi padežni odnosi određuju prema parametrima prostornosti, preciznije prema kategorijama mjesta i smjera. Padežni odnosi pritom pretpostavljaju semantičke odnose koji se u pravilu izražavaju ili prijedložnim izrazima ili afiksima.² U osnovi se radi o četirima temeljnim prostornim kategorijama. To su kategorije mjesta (*gdje?*), cilja (*kamo?*), smjera (*kuda?*) i ishodišta (*odakle?*). Prema tim kategorijama u lokalističkim teorijama najčešće se spominju četiri temeljna padeža: lokativ u korelaciji s pojmom GDJE, ablativ u korelaciji s pojmom ODAKLE, adlativ u odnosu na pojam KAMO i perlativ u odnosu na pojam KUDA (Belaj 2006: 46).

Pristupajući padežima u hrvatskom jeziku iz lokalističke perspektive, Pranjković (2013: 57) nastoji odrediti u kojoj se mjeri padežnim oblicima mogu konkretizirati prostorni odnosi u rečenici. Pranjković se pritom oslanja na model opisa koji je predložio Piper (2001: 20–22). Prema tom modelu svaki prostorni odnos sastoji se od tri elementa: objekta lokalizacije (OL), lokalizatora (L) i konkretizatora (K). Tako je, primjerice, u rečenici *Knjiga je na stolu*, *knjiga* objekt lokalizacije, *stol* lokalizator, dočim je prijedlog *na* konkretizator ili orijentir odnosa između objekta lokalizacije i lokalizatora.

² Padežni odnosi bliski su pojmu *dubinskih padeža* koje je Fillmore (1968) isprva definirao kao različite tipove semantičkih odnosa u rečeničnoj strukturi objasnivši da se dubinski padeži mogu ostvarivati na različite načine: prijedložnim izrazima, čestičnim spojevima, redom riječi, suplekcijom i afiksima. Odatle onda i pretpostavka da su dubinski padeži univerzalni.

Pranjковиćevo (2013: 57) je gledište da padežni oblici sami po sebi ne mogu označavati prostorne odnose. Drugim riječima, da bi označavali prostornost, padežni oblici trebaju pomoć konkretizatora, pri čemu će najtipičniji konkretizatori prostornosti biti prijedlozi, no to ujedno mogu biti prostorne imenice, glagoli kretanja te različiti tipovi prefikasa na glagolima (v. pogl. 3).

Nаша je namjera u radu preispitati Pranjковиćevo gledište o prostornosti padežnih oblika na primjeru prostornog instrumental a. Premda značajan dio uporabe prostornog instrumental a doista ovisi o čimbenicima konkretiziranja prostornosti o kojima govori Pranjković, pokazat ćemo da postoji razgranata skupina glagola koje nazivamo *glagolima širenja* uz koje imenice u instrumentalu mogu označavati prostorne odnose *naočigled* bez konkretizatora. Preciznije, demonstrirat ćemo da je konkretizator prostornosti u takvim slučajevima apstraktnije naravi. U tu svrhu služit ćemo se metodom i teorijskim okvirom konstrukcijske gramatike.

Rad je organiziran u nekoliko poglavlja. Drugo poglavlje bavi se osnovnim obilježjima prostornog instrumental a, njegovim značenjskim tipovima te vezom s kategorijom sredstva. U trećem poglavlju predstavlja se okvir problema lokalističke teorije instrumental a skiciran u uvodnom poglavlju. Četvrto poglavlje nudi rješenje problema lokalističke teorije instrumental a iz perspektive konstrukcijske gramatike. U petom poglavlju daje se sažet opis glagola širenja. Nakon toga slijedi zaključak.

2. Prostorni instrumental

U hrvatskim gramatikama i sintaktičkim udžbenicima prostornom instrumentalu nije se posvetilo baš previše prostora. Uvriježeno je gledište da se prostornim instrumentalom mogu označavati mjesto ili smjer odvijanja glagolske radnje (v. Weber 1859/2005: 40–41, Maretić 1963: 594, Katičić 1986/2002: 88). Barić *et al.* (1997: 429) bilježe da prostorni instrumental označava adverbijal mjesta, dočim Silić i Pranjković (2005: 235) napominju da se prostornim instrumentalom označava mjesto *na kojem* ili *po kojem* se odvija radnja. Silić i Pranjković takav instrumental nazivaju *prosekutivom*. Taj termin koristi Ivić (1954: 121) bilježeći da se *prosekutivom* označava prostor prijeđen kretanjem. U tom smislu instru-

mentalom označena prostornost shvaća se dinamički. Brač (2017: 229) pak ističe da se prostornim instrumentalom označava prostor kojim se referent kreće kako bi došao do cilja. Drugim riječima, prostornost na koju referira instrumental ima posrednu ulogu u dinamičnoj situaciji kretanja. Neovisno o tome je li odredište kretanja definirano ili tek pretpostavljeno kontekstom.

Takvo je poimanje neke autore potaknulo da funkciju prostornog instrumentala prepoznaju kao odvjetak njegova osnovnog značenja sredstva. Mrázek (1964: 127), Janda (1993: 166) i Šarić (2007: 256) pišu o prostornom instrumentalu kao načinu kojim se doseže cilj, npr. *doći do planinarskog doma šumskom stazom*. Napominjući da je u suvremenom ruskom jeziku prostorni instrumental ograničen na glagole koji označavaju usmjereno, svrhovito kretanje s ciljem, Mikhaylov (2013: 83) tvrdi da neusmjereno, nesvrhovito kretanje dokida vezu između prostornog instrumentala i osnovnog značenja sredstva. Isto primjećuje i Ivić (1954: 125–126) ističući da se u većini primjera prostornom instrumentalu ne može pripisivati značenje sredstva.

Pranjković (2009: 13–14; 2013: 56) je također uvjeren da se referent obilježen prostornim instrumentalom poima kao sredstvo kretanja. No Pranjković u skladu sa Šarić (2007: 256–257) prostornost na koju referira instrumental shvaća kao domenu koja omogućuje kretanje te na taj način posreduje u ostvarenju glagolske radnje. Pranjković (2009: 14) govori o *opredmećenju* prostora kao okolnosti bilježeći da se opredmećenje odvija posredstvom prostornih imenica, dakle riječi koje inherentno označavaju ili otvorene površine (npr. *šuma, livada*) ili pak prostor uređen koridorima (npr. *ulica, grad*).³

Smatramo da je umjereno gledište koje je iznijela Ivić (1954) najintuitivnije. Primjeri iz hrvatskog jezika sugeriraju da se referenti obilježeni prostornim instrumentalom mogu poimati kao sredstva samo onda kada označavaju fiksne putanje kretanja, usp. (1a–c).

- (1) a. *Došao je do nas **hodnikom**.* ~ ?*Došao je do nas **sobom**.*
- b. *U grad je otišao **šumskom stazom**.* ~ ?*U grad je otišao **šumom**.*
- c. *Do jezera su odšetali **lokalnom cestom**.* ~ ?*Do jezera su odšetali **susjedstvom**.*

³ Pranjković to gledište gradi na osnovi zapažanja Piper *et al.* (2005: 729–730) da se prostorni instrumental ograničava na imenice koje znače *objekte* s izraženom površinom i dužinom, npr. *livadom, poljem, njivom, putem, hodnikom* itd.

Oblici *hodnikom*, *šumskom stazom* i *lokalnom cestom* naočigled su dvoznačni. Mogu se shvatiti kao da odgovaraju na pitanje *kuda?* i na pitanje *čime?* Ako u skladu s Mikhaylovom (2013: 83) pretpostavimo da neusmjereno kretanje doki-da vezu prostora i sredstva, primjeri (1a–c) tu pretpostavku potvrđuju. Imenice *hodnik*, *šumska staza* i *cesta* označavaju precizirane putanje kretanja nasuprot imenicama *soba*, *šuma* i *susjedstvo*. Glede toga treba istaći zapažanje Belaja i Tanackovića Faletara (2014: 458) da se prostornim instrumentalom „u pravilu profilira putanja kojom se odvija kretanje trajektora”. Autori bilježe da je osnovno obilježje prostornog instrumentalne isticanje aspekta pravocrtности. Preciznije, instrumentalom se profilira duljina referenata, pa su „instrumentalni referenti prosekutivne skupine upravo objekti namijenjeni kretanju” kao što su ceste, tuneli, kanali i sl.⁴

Odlučili smo preispitati tu tvrdnju pošavši od pretpostavke da u hrvatskom jeziku postoje direktivni i nedirektivni glagoli. Sabrali smo dvanaest glagola. Šest direktivnih: *ići*, *hodati*, *juriti*, *voziti*, *prolaziti*, *skretati* te šest nedirektivnih: *trčati*, *šetati*, *putovati*, *tumarati*, *švrljati*, *bauljati*.⁵ Uporaba glagola analizirana je pomoću prostornih imenica s dimenzijom duljine u prednjem planu (*hodnik*, *ulica*, *put*, *cesta*) te imenica koje označavaju prostor kroz koji kretanje ne mora nužno biti pravocrtно (*grad*, *prostor*, *svijet*, *šuma*). Razmatrane su isključivo imenice u instrumentalu da bismo vidjeli hoće li težište u svakodnevnoj uporabi biti prema referentima kojima je u prednjem planu dimenzija duljine. Pretraga je vršena tako da se uz glagolski oblik u infinitivu pretraživao oblik imenice u instrumentalu u jednini i množini, npr. *hodati hodnikom* / *hodnicima*. Jezična građa preuzeta je iz korpusa *hrWaC*. Rezultati su navedeni u tablici 1.

⁴ Blisko gledište nalazimo i kod Stolac (2009: 72) koja napominje da se instrumentalom označava put kojim se kreće, dakle značenje prostornog instrumentalne određuje se značenjem priloga *kuda*.

⁵ Pod *nedirektivnošću* u skladu s Pranjkovićem (2013: 56) mislimo kretanje po nekom prostoru bez oznake usmjerenosti. Treba naglasiti da ne/direktivnost ne mislimo kao isključivu kategoriju. Očigledno je da se svaki glagol može, ovisno o kontekstu, uporabiti kao direktivan i nedirektivan. Kategorizacija glagola ovdje je tek predmet tendencije da se rabi na jedan ili drugi način.

Tablica 1. Direktivni i nedirektivni glagoli s prostornim imenicama

Glagoli	$\Sigma_{(x)}$	hodnik	ulica	put	cesta	grad	prostor	svijet	šuma
hodati	66517	69	1328	86	213	581	7	285	71
ići	932550	24	374	1192	191	99	2	86	60
trčati	47958	37	134	17	24	25	1	9	43
šetati	38056	84	1091	12	46	1449	16	47	186
putovati	74691	4	6	32	53	17	21	1234	3
juriti	14518	13	68	4	70	46	2	5	3
bauljati	2365	10	46	1	5	34	4	11	6
voziti	215995	3	200	24	282	148	0	4	2
prolaziti	122260	117	627	75	156	208	23	33	25
tumarati	1532	18	66	0	4	57	4	13	9
švrljati	1420	1	3	0	0	21	0	1	1
skretati	12368	0	0	7	2	0	0	0	0

Glagoli *ići*, *juriti*, *voziti* i *skretati* pokazuju značajnu tendenciju prema direktivnosti, što se vidi po frekvenciji njihove uporabe s imenicama koje profiliraju dimenziju duljine nasuprot nedirektivnim prostornim imenicama. Drugi glagoli, međutim, nisu dali tako jasne rezultate. Štoviše, tendenciju prema direktivnim prostornim imenicama vidimo i kod nekih glagola koji su u cijelosti lišeni direktivnosti, usp. *bauljati* i *tumarati*. To govori u prilog zaključku Belaja i Tanackovića Faletara (2014: 458) da prostorni instrumental u prednji plan stavlja dimenziju duljine.⁶

Međutim, situacija se mijenja kada u obzir uzmemo kategoriju broja. Glagol *tumarati* s imenicom *hodnik* samo dva puta dolazi u jednini, dočim ostalih šesnaest pojava označava množinu – *tumarati hodnicima*. Još je značajnije da se imenica *ulica* obilježena prostornim instrumentalom uz glagol *tumarati* tek dva puta javlja u jednini. Ista imenica uz glagol *švrljati* dolazi isključivo u množini. Imenice *hodnik*, *ulica* i *staza* uz glagol *bauljati* također dolaze gotovo isključivo u množini. Uzevši u obzir da glagol *bauljati* označava krivudavo, besciljno kretanje, mogli bismo pretpostaviti da se množinom uvodi njegova kongruencija s imenicama kojima je u prednjem planu pravocrtnost kretanja. Množinom se, kako izgleda, dokida njihova pravocrtnost. Utoliko sintagme *bauljati hodnicima*, *ulicama*, *stazama* označavaju neprekidno mijenjanje smjerova, krivudavo

⁶ Recenzent primjećuje da glede imenice *prostor* ne postoji značajnija tendencija povezivanja ni s kojim od glagola u tablici. Ta je imenica uzeta u razmatranje kao riječ bliska pojmu svijeta, pojmu neodređene te u smislu kretanja neograničene površine. No njezina je referencija po svemu sudeći odveć apstraktna za glagole kretanja.

kretanje. Dakle, prilikom integracije s glagolima kretanja i prostornim instrumentalom, kategorija množine može se ostvariti kao indicija nedirektivnosti.⁷

Govoreći o značenju prostornog instrumentalne u ruskom jeziku, uzimajući pritom u obzir sinkronijsku i dijakronijsku perspektivu, Mikhaylov (2013: 77) izvodi da se može govoriti o trima značenjskim tipovima. Prvi tip označava topografski predodređen prostor na kojem se temelji smjer kretanja referenta, npr. *ići ulicom, stazom, cestom*. Drugi tip označava kretanje prostorom koji nije ograničen dimenzijom duljine te utoliko ne podrazumijeva zadani smjer kretanja, npr. *šetati šumom, livadom, obalom*. Treći tip instrumentalne označava otvor, odnosno ograničeni prostor kroz koji se referent kreće, npr. *proći vratima*. Na taj tip instrumentalne nakratko se osvrnula Ivić (1954: 125) primijetivši da se u suvremenom „srpskohrvatskom” jeziku ne rabi. Pretragom korpusa *hrWaC* pronađen je tek jedan takav primjer (2).

(2) *Prođite **vratima** koja vode do Hydroponics Controla.* (hrWaC, hcl.hr)

No u hrvatskom jeziku postoje i učestaliji primjeri *perlokativnog* značenja instrumentalne.⁸ Primjerice, u korpusu *hrWaC* nalazimo 258 pojava sintagme *proći kroz cilj* nasuprot 266 pojava sintagme *proći ciljem*. Nalazimo 8 pojava sintagme *proći prolazom* nasuprot 21 pojavnici sintagme *proći kroz prolaz*. Perlokativno značenje instrumentalne je po svemu sudeći rijetko, ali svakako postoji u suvremenoj uporabi, usp. (3).

(3) ***Pukotinom** u podu prolazi se dalje u teže prohodni meandar sve do dubine od 352 m.* (hrWaC, speleologija.hr)

Mikhaylov (2013: 77) primjećuje da je u suvremenom ruskom jeziku perlokativno značenje instrumentalne uglavnom ograničeno na dijelove tijela koji se predlažu kao otvori, usp. (4a) *nosnice* i (4b) *grlo*. Što se tiče hrvatskoga jezika, u takvim je primjerima ipak u prednjem planu smjer kretanja.

(4) a. *Još neko vrijeme ležim dok mi se spasonosna tekućina slijeva **nosnicama** i polako dolazim sebi.* (hrWaC, tportal.hr)

⁷ Naravno, trebalo bi provesti sustavnije istraživanje da se utvrdi u kojoj je mjeri to doista tako u svakodnevnoj uporabi. Ako gledamo frekventnije glagole iz Tablice 1, onda bismo svakako mogli govoriti o tendenciji prema tome da se množinom označi nedirektivnost. Primjerice, nedirektivni glagol *šetati* s imenicom *ulica* češće dolazi u množini nego u jednini – omjer je 632 pojava nasuprot 459. S druge strane, pretežno direktivni glagol *hodati* osjetno češće dolazi s imenicom *ulica* u jednini nego u množini – omjer je 842 pojava nasuprot 286.

⁸ Pojam *perlokativan* predlaže se prema latinskom prijedlogu *per* u značenju ‘kroz’.

b. (...) [P]*ijuckam, kapi se koturaju **grlom***. (hrWaC, index.hr)

Primjeri s dijelovima tijela karakteristični su i po tome što u njima instrumental nerijetko dolazi s glagolima koji ne označavaju kretanje, usp. (5a) *zujati*, (5b) *krvariti* te (5c) *brujati*. Baš nas takvi primjeri privode osnovnoj temi rada.

(5) a. *Misli mi zuje **glavom** nevjerojatnom brzinom* (...). (hrWaC, index.hr)

b. (...) [N]*apokon neke lijepe riječi koje ne krvare **ušima*** (...). (hrWaC, *mojblog.hr*)

c. *Bas bruji **želucem*** (...). (hrWaC, *muzika.hr*)

3. Problem lokalističke teorije instrumentala

U uvodnom poglavlju istaknuli smo da je Pranjković (2013: 57) sagledavajući kategoriju padeža iz lokalističke perspektive ustvrdio da padežni oblici u izolaciji ne mogu označavati prostorne odnose te da se prostorna značenja tipično ostvaruju u okviru prijedložno-padežnih sintagmi u kojima prijedlog ima ulogu konkretizatora prostornosti.

Pranjković (*ibid.* 58) je pretpostavio prigovor tom gledištu. Činjenica je da se prostorna značenja u hrvatskom jeziku mogu izraziti i besprijedložnim padežnim oblicima, npr. *prići **šumi**, prijeći **most**, prošetati **parkom***. Pranjković je, međutim, demonstrirao da prostornost u takvim primjerima nije ishod padežnog oblika. Kao prvo, u svim primjerima dolaze imenice koje označavaju mjesto – *šuma, most, park*. Drugo, u svim su primjerima uporabljeni glagoli kretanja koji podrazumijevaju prostornost u vidu premještanja referenta. Kao treće, glagoli *prići, prijeći* i *prošetati* prefigirani su prefiksima *pri-*, *prije-* i *pro-* koji se podjednako kao i prijedlozi ostvaruju kao konkretizatori prostornosti. Kao četvrto, u svim je primjerima, prema Pranjkoviću, riječ o *objektivizaciji prostora*. U primjeru s dativom radi se o neizravnom, a u primjeru s akuzativom o izravnom objektu. Pranjković (*ibid.* 59) zaključuje da se i primjer s instrumentalom može tumačiti na sličan način. Instrumental ne označava okolnost radnje, već se referent obilježen instrumentalom poima kao predmet kojim se obavlja radnja kretanja.

Kada se razmotri svakodnevna uporaba, nije teško pronaći primjere u kojima se ne javlja ni jedan od četiriju čimbenika koje navodi Pranjko*vić* iako instrumental u njima i dalje označava prostornost, usp. (6a–c).

- (6) a. (...) *čitavom mi je desnom nogom sijevala luda bol* (...). (hrWaC, blog.hr)
- b. (...) *trnci su mu titrali tijelom*. (hrWaC, blogger.hr)
- c. (...) *adrenalin je divljao venama*. (hrWaC, blog.hr)

Imenice *noga*, *tijelo* i *vene* nisu prostorne imenice.⁹ Glagoli *sijevati*, *titrati* i *divljati* nisu glagoli kretanja. Nijedan od triju glagola nije prefigiran. Ni u kojem od triju slučajeva ne bi imalo smisla tvrditi da je referent obilježen instrumentalom predodčen kao predmet kojim se obavlja radnja. Bol se ne koristi desnom nogom da bi sijevala, trnci se ne koriste tijelom da bi titrali niti se adrenalin koristi venama da bi divljao. Dakle, primjeri (6a–c) ne udovoljavaju ni jednom od četiriju kriterija koje je uveo Pranjko*vić*, no nedvojbeno je da imenice obilježene instrumentalom u njima označavaju prostorne odnose. Trivijalno bi bilo tvrditi da se u svim trima primjerima izražava apstraktno kretanje. To je očito. Međutim, nije očito na koji se način ta predodžba kretanja ispoljava. Premda primjeri sami po sebi ne dokazuju lokalističku narav instrumental a, sugeriraju da instrumental ima značajnu ulogu u određenju prostornih odnosa na razini rečenične strukture. U sljedećem poglavlju pokazat ćemo da prostornost u takvim primjerima nije iznjedrena samo padežom, već odnosom elemenata u pojmovnoj i argumentnoj strukturi rečenice.

4. Konstrukcija neprijelaznog kretanja

Premda glagoli *sijevati*, *titrati* i *divljati* nisu glagoli kretanja, njihov sintagmatski odnos s mjesnim adverbijalima u instrumentalu u primjerima (6a–c) sugerira da se referent subjekta na neki način kreće. Primjerice, glagol *titrati* u značenju

⁹ Matasović (2001: 217–218) piše o jezicima Srednje Amerike poput jezika mištek koji su karakteristični po tome da se u njima prostorni odnosi mogu izražavati imenicama koje označavaju dijelove tijela, npr. *glava* u značenju 'iznad', *lice* u značenju 'u, na', *želudac* u značenju 'ispod' itd. Takvu uporabu u ograničenoj mjeri nalazimo i u hrvatskom jeziku. Primjerice, imenica *čelo* može značiti 'ispred', npr. *biti na čelu kolone*; imenica *hrbat* može značiti 'iza', npr. *hrbat knjige*. Isto tako možemo govoriti o *podnožju* planine i sl. Koliko je autoru rada poznato, imenice *noga*, *tijelo* i *vene* ne rabe se na takav način.

‘podrhtavati’ tipično dolazi samo sa subjektom, usp. *svijeća titra*, *žica titra*, *srce titra*, *glasnice titraju*. U uporabi se, naravno, može javiti i s mjesnim adverbijalima, no tada u pravilu ne označava kretanje, usp. (7a–b).

- (7) a. *Uz podsmjeh koji mu je često **titrao na licu** naprosto je zračio odbojnošću i omalovažavanjem gošće koju je sam pozvao.* (hrWaC, tportal.hr)
 b. *Gejin glas je **titrao u njenim ušima** kao simfonija sna.* (hrWaC, blog.hr)

To sugerira da je uporaba glagola *titrati* u primjeru (6b) na neki način atipična, inovativna. Drugim riječima, ta uporaba odstupa od uobičajenog značenja i obrasca valentnosti glagola *titrati*. Goldberg (1995: 4) konstrukcije definira kao cjeline forme i značenja u kojima se nijedan aspekt forme ili značenja ne može predvidjeti prema pojedinačnim elementima. Ako pretpostavimo da su značenje glagola i njegov obrazac valentnosti u korelaciji, onda u tipičnim slučajevima prema glagolu možemo predvidjeti argumentnu strukturu rečenice. Činit će ju svi komplementi glagola.

Konstrukcije se među ostalim mogu dokazati i takvim primjerima u kojima se argumentna struktura rečenice ne podudara s obrascem valentnosti glagola koji je njezin predikat. Glede glagola *titrati* to je rečenica (6b). Usporediv je i slučaj s glagolom *šumiti* koji se u značenju ‘stvarati šum/bučati’ (VRH 2015: 1532)¹⁰ tipično ostvaruje s referentom koji proizvodi šum (8a) te dodatno s mjestom na kojem šum nastaje (8b), ali ne označava kretanje kao u primjeru (8c).

- (8) a. *Vjetar šumi.* (hrWaC, blog.hr)
 b. *Vjetar šumi **u krošnjama** koje prema nebu streme.* (hrWaC, index.hr)
 c. (...) *vjetar šumi **krošnjama** i sasvim se ugodno osjećam.* (hrWaC, blog.hr)

Nasuprot primjeru (8b) koji je *intralokativan* utoliko što se objekt lokalizacije nalazi u granicama lokalizatora, primjer (8c) je *prolokativan* zato što se u njemu objekt lokalizacije smješta dužinom lokalizatora bez naznaka omeđenosti njegovim granicama.¹¹ Neomeđenost uz profiliranje dimenzije duljine (vidi Belaj

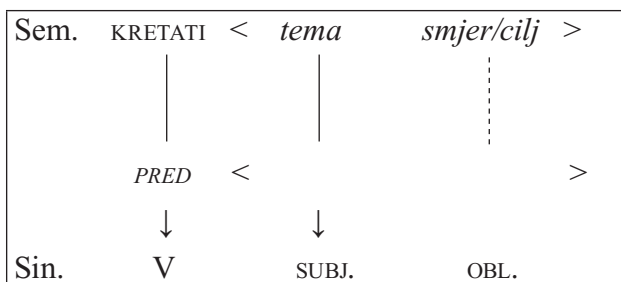
¹⁰ Kratica „VRH” odnosi se na *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika* (2015) pod uredništvom Jojić *et al.*

¹¹ Za detaljnije obrazloženje pojmova *intralokativnosti* i *prolokativnosti* v. Pranjković (2001: 9).

i Tanacković Faletar 2014: 458) u prednji plan stavlja činjenicu da zvuk nastaje kao posljedica kretanja – vjetar prolazeći krošnjama stvara šum. Netko bi mogao primijetiti da je padežni oblik zaslužen za takvo tumačenje. No tome nije posve tako. Glagol i padežni oblik još uvijek nisu dovoljni da bi se objasnilo značenje kretanja. Padežni oblik *krošnjama* može se pojaviti u nizu rečenica u kojima neće ostvariti prostorno značenje, npr. *stvarati hlad krošnjama*, *biti okružen krošnjama*, *njihati svojim krošnjama* i sl. Kako bismo obrazložili značenje kretanja u rečenici (8c), moramo opisati konstrukciju kojoj je Goldberg (1995) nadjenula naziv *konstrukcija neprijelaznog kretanja*.

Goldberg (1995: 40) je pretpostavila da glagol *ići* kao prototipni glagol kretanja *elaborira* argumentnu i pojmovnu strukturu konstrukcije neprijelaznog kretanja, usp. prikaz 1.

Prikaz 1. Konstrukcija neprijelaznog kretanja

Prikaz 1 obuhvaća semantičku i sintaktičku strukturu konstrukcije. Semantička struktura obuhvaća dvije semantičke uloge – temu te smjer ili cilj.¹² Isprekidana linija koja semantičke uloge cilja ili smjera povezuje s praznim argumentnim mjestom predikata (PRED) sugerira da se radi o neobveznom argumentu koji se uz predikat može, ali i ne mora pojaviti. Nasuprot glagolu *ići* koji označava opće, apstraktno kretanje te utoliko ovisi o mjesnim adverbijalima koji konkretiziraju njegovo značenje, mjesni adverbijali uz ostale glagole kretanja u pravilu dolaze kao adjunkti, npr. *Susjedi šeću* nasuprot *Susjedi šeću parkom*; *Vera putuje* nasuprot *Vera putuje Europom*. Kao što je vidljivo iz primjera, sintaktička struktura konstrukcije obuhvaća glagol, subjekt koji se podudara sa semantičkom ulogom teme te mjesni adverbijal (Goldberg koristi termin *oblique*, OBL.) koji tipično

¹² Tako opisana semantička struktura podudara se s pojmovnom strukturom konstrukcije, dočim se pak se pod sintaktičkom strukturom misli njezina argumentna struktura.

dolazi u kosim padežnim oblicima (9a) i prijedložno-padežnim sintagmama (9b).¹³

(9) a. *Zli hodaju širokim putem* (...). (hrWaC, blog.hr)

b. (...) *Jakov s onemoćalom Ankom juri u bolnicu*. (hrWaC, rtl.hr)

Goldberg konstrukciju neprijelaznog kretanja, nažalost, nije proučavala detaljno. Stoga prvo sustavnije istraživanje nalazimo tek u Rohde (2001) koja pretragom korpusa engleskog jezika primjećuje da najveći dio oprimjerenja konstrukcije neprijelaznog kretanja pripada glagolima kretanja koji svojom leksičkom strukturom uglavnom elaboriraju konstrukciju. Među ostalim klasama glagola koje mogu oprimjeriti konstrukciju Rohde navodi i glagole širenja zvuka, npr. *zujati* (5a), *brujati* (5c), *šumiti* (8c), bilježeći da zvuk predstavlja rezultat kretanja. U primjeru (10) zvonjava se nastoji predočiti kao ishod načina na koji cipele udara ju betonom prilikom kretanja. Primjer s glagolom *šumiti* (8c) već smo objasnili na isti način (šum krošanja ishod je kretanja vjetra).

(10) *Držala je ruke uz tijelo, hodala na prstima i petama, cipele su tiho zvonile betonom*. (hrWaC, zarez.hr)

Na podjednak način možemo objasniti i ostale primjere koje smo navodili uz napomenu da ne mora uvijek biti riječ o tome da zvuk ili kakvo drugo obilježje glagola rezultira kretanjem, nego se preko tog obilježja nastoji dočarati način kretanja referenta subjekta, odnosno teme. Primjerice, *zujanjem* se u primjeru (5a) nastoji figurativno predočiti način na koji se misli manifestiraju u umu, odnosno *kreću glavom*. S druge pak strane, u primjeru (5b) *krvarenje* jest figurativni rezultat kretanja riječi u ušima ako se pretpostavi da slušatelja riječi koje je netom čuo na neki način vrijeđaju, odnosno smetaju.

Dakle, ako pretpostavimo da se konstrukcija neprijelaznog kretanja temelji na pojmovnoj strukturi (11), onda je integracija konstrukcije s glagolima koji u svojoj leksičkoj strukturi ne sadrže pojam kretanja motivirana opisom rezultata ili načina kretanja referenta subjekta.

(11) X se kreće u smjeru/smjerom Y

¹³ Glede glagola kretanja treba istaći da prijedložne sintagme uz njih ne moraju uvijek biti u ulozi adverbijala. Mogu se, primjerice, ostvariti kao objekti, usp. *Nisu htjeli šetati s nama*.

Vraćajući se problemu lokalističke teorije padeža, možemo pretpostaviti da je konstrukcija neprijelaznog kretanja konkretizator prostornih odnosa u svim onim slučajevima u kojima se ne javlja ni jedan od konkretizatora o kojima govori Pranjković (2013). Pranjković (*ibid.* 59) je utoliko u pravu kada zaključuje da značenje prostornih odnosa ne proizlazi iz morfologije padeža, već je ishod sintaktičke razine na kojoj je prostornost „čak i primarna kategorija”.

Konstrukcija neprijelaznog kretanja slabo je istražena. Radovi koji se bave integracijom konstrukcije s glagolima koji ne označavaju kretanje uglavnom se ograničavaju na glagole širenja zvuka (v. Milivojević 2016, Fanego 2017).¹⁴ U sljedećem poglavlju stoga ćemo iznijeti sažet pregled glagolskih klasa u hrvatskom jeziku koje ne označavaju kretanje te se mimo integracije s konstrukcijom neprijelaznog kretanja ne ostvaruju s prostornim instrumentalom.

5. Glagoli širenja

U radu polazimo od pretpostavke da konstrukcije kao nezavisne pojmovne i argumentne strukture mogu nastati i na taj način da se poopće iz klasa glagola bliskih semantičkih okvira i podudarnih obrazaca valentnosti (vidi Goldberg 1999: 209; 2010: 52).¹⁵ Obrazložiti ćemo tu pretpostavku jednostavnim primjerom, usp. (12).

(12) *Treba strogo dijeliti normalne, pristojne bicikliste i razularenu balavur-diju koja **divlja slalom** među pješacima.* (hrWaC, zadarskilist.hr)

Glagol *divljati* u hrvatskim rječnicima opisuje se kao neprijelazan glagol (vidi VRH 2015: 630). U primjeru (12), međutim, rabi se kao prijelazan glagol s izravnim objektom, što sugerira da je njegova uporaba motivirana analogijom, odnosno asocijativno prema određenom modelu uporabe. Budući da se u korpusu uz riječ *slalom* najčešće ostvaruje glagol *voziti* te nalazimo nekoliko stotina pojavnica izraza *voziti slalom*, *ad hoc* uporaba glagola *divljati* u primjeru (12) vrlo je

¹⁴ Tu vrijedi spomenuti i istraživanje Brač i Matijević (2021) posvećeno glagolima širenja, odnosno odašiljanja zvuka u hrvatskom jeziku. Iako se autorice ne bave konstrukcijom neprijelaznog kretanja, osvrću se na primjere glagola širenja zvuka koji se ostvaruju s prostornim instrumentalom.

¹⁵ Fillmore (1982: 115) *semantički okvir* definira kao skup semantičkih uloga koje kao komplementi pripadaju argumentnoj strukturi neke riječi te prizor ili scenu koju ta riječ značenjski evocira.

vjerojatno motivirana primjerom glagola *voziti*. Na podjednak način nastaje i nekolicina primjera izraza *skijati slalom* koje također nalazimo u korpusu *hrWaC*. Ti se pak primjeri mogu općenito usporediti s glagolima izvedbe (Levin 1993: 178–179). Primjerice, *mrmljati molitvu*, *pjevušiti melodiju*, *plesati kolo* itd. Glagoli izvedbe dijele jednostavnu pojamovnu strukturu X IZVODI Y. Uporaba glagola *divljati* u primjeru (12) modelirana je prema toj pojamovnoj strukturi. Podjednak mehanizam vrijedi za glagole širenja. Na njih se preslikava pojamovna struktura (11).

Djelomičan popis glagola širenja može se naći kod Levin (*ibid.* 233–237) gdje se nazivaju *glagolima odašiljanja*, a među njih se svrstavaju glagoli širenja svjetla, npr. *blistati*, *bljeskati*, *sijevati*, *svijetliti*, *plamtjeti*, glagoli širenja zvuka, npr. *urlati*, *siktati*, *šumiti*, *zvoniti*, *zujati*, *brujati*, glagoli širenja mirisa, npr. *smrdjeti*, *zaudarati* te glagoli širenja tvari, npr. *šikljati*, *bujati*, *curiti*, *rominjati*, *krvariti*. U hrvatskom jeziku možemo naći oprimjerenja konstrukcije neprijelaznog kretanja sa svim navedenim klasama glagola, usp. primjere (5a–c), (6a–c), (8c), (10), također (13a–b).

(13) a. *Grobna tišina gotovo zaudara **zrakom** (...).* (hrWaC, sibenskefranjevke.hr)

b. *Stvaralaštvo mi buja **venama**.* (hrWaC, blog.hr)

Glagolima koji se u hrvatskom jeziku mogu integrirati s konstrukcijom neprijelaznog kretanja valja još dodati glagole nemira, npr. *divljati*, *bjesnjeti*, *ludovati*, *mahnitati*, glagole razaranja, npr. *harati*, *pljačkati*, *rušiti*, *pustošiti* te glagole razmetanja, npr. *razmetati se*, *šepiriti se*, *kočoperiti se*, *nadimati se*, *paradirati*, usp. (14a–c).^{16/17}

(14) a. *To je dovoljno da ti sva krv iz tijela počne ludovati **mozgom** (...).* (hrWaC, frendice.hr)

b. *[S]mrt koja hara **srcima** ljudi (...).* (hrWaC, cpps.hr)

c. *Puno misli mi se odjednom stalo kočoperiti **mozgom**.* (hrWaC, blog.hr)

¹⁶ Te su klase glagola definirane za potrebe rada, a potkrepu za takvu klasifikaciju nalazimo u rječniku sinonima Šarić i Wittschen (2010: 130, 217, 409).

¹⁷ Dokle glagoli razaranja pretpostavljaju širenje silom, glagoli nemira predočavaju gestikulacijsko širenje u vidu neobuzdana, razmahana ponašanja na sličan način kao i glagoli razmetanja koji evociraju prepoznatljiv prizor nadmenosti u vidu napuhanih, nadutih prsa i visoko uzdignute glave.

Integracija konstrukcije s glagolima širenja u hrvatskom jeziku dolazi uglavnom sporadično. Kao i u slučaju glagola *krvariti* u primjeru (12), integracija je motivirana analogijom, odnosno asocijativnošću s glagolima koji konstrukciju neprijelaznog kretanja oprimjeruju sustavno ili barem dovoljno često da budu dijelom svakodnevnog govora. Te glagole navodimo u tablici 2.

Tablica 2. Frekvencija glagola širenja u ciljanoj konstrukciji

Glagol	$\Sigma_{(V)}$	$C_{(x)} = V$	$V = C_{(x)}$	PRIVLAČNOST
širiti se	17775	994	2978	40,24
harati	6665	435	1460	20,11
proširiti se	10615	295	1412	18,11
odjekivati	4525	233	356	6,25
odzvanjati	5080	192	384	6,11
paradirati	2798	44	244	3,05
divljati	6827	15	132	1,56
razliti se	737	22	79	0,84
razlijevati se	473	19	61	0,84
žariti	2910	18	51	0,35
$\Sigma_{(C)} = 9423$				

U tablici je navedeno deset najfrekventnijih glagola iz pojedinačnih klasa glagola širenja. Izostavljeni su jedino glagoli širenja mirisa jer rijetko oprimjeruju konstrukciju. Rezultati su dobiveni pretragom korpusa *hrWaC*. Mjerene su vrijednosti frekvencije glagola u korpusu ($\Sigma_{(V)}$), frekvencije glagola u ciljanoj konstrukciji s instrumentalom na predglagolskom ($C_{(x)} - V$) i poslijeglagolskom položaju ($V - C_{(x)}$) te privlačnost glagola i konstrukcije. Privlačnost podrazumijeva snagu asocijativne veze između glagola i ciljane konstrukcije (Schmid 2010: 108), a mjeri se tako da se frekvencija glagola u konstrukciji pomnoži sa 100 te podijeli s ukupnom frekvencijom konstrukcije u korpusu ($\Sigma_{(C)}$).

Osim značajne tendencije da se imenice obilježene prostornim instrumentalom ostvare na poslijeglagolskom položaju, rezultati pokazuju da čak 40 % primjera ciljane konstrukcije u korpusu biva oprimjereno glagolom *širiti se*. Najbliži mu je glagol *harati* na koji otpada tek 20 % primjera u korpusu. Budući da su u tablici navedeni glagoli koji se najčešće integriraju s ciljanom konstrukcijom, rezultati sugeriraju da je glagol *širiti se* egzemplar prema kojem se u najvećem broju slučajeva modelira integracija glagola i ciljane konstrukcije. Potkrepljuje to i njegovo značenje ‘rastom zauzimati veći prostor/razvijati se u prostoru’

(VRH 2015: 1518) koje je blisko pojmovnoj strukturi konstrukcije neprijelaznog kretanja (v. 11).

6. Zaključak

U radu je obrazloženo da Pranjković (2013) s pravom zaključuje da se na morfološkoj razini ne može govoriti o primarnosti prostornog značenja među padežima. No demonstrirano je i to da se prostorno značenje oblika u instrumentalu uz glagole širenja ne može obrazložiti prema kriterijima koje je uveo Pranjković. Naime, njegov model ne može objasniti prostornost oblika u instrumentalu kada izostaju standardni konkretizatori prostornih odnosa: prijedlozi, prefiksi, glagoli kretanja i prostorne imenice.

Pranjkovićev model iz tog se razloga proširio teorijskim okvirom konstrukcijske gramatike. Konstrukcijskim pristupom demonstrirano je da se prostorna obilježja oblika u instrumentalu prilikom izostajanja standardnih parametara konkretizacije prostornih odnosa mogu objasniti integracijom glagola širenja s nezavisnom pojmovnom i argumentnom strukturom X SE KREĆE U SMJERU/SMJEROM Y . Dakle, kada izostaju standardni konkretizatori prostornih odnosa, prostornost instrumentalnog konkretizira se konstrukcijom neprijelaznog kretanja. Taj zaključak potkrijepljen je korpusnom analizom klasa glagola širenja u 5. poglavlju.

Analiza prostornog instrumentalnog mimo ciljane konstrukcije u radu je otvorila barem dva smjera vrijedna daljnjeg istraživanja. Kao prvo, glede veze prostornog instrumentalnog značenja sredstva, u skladu s Mikhaylovom (2013) pretpostavili smo da će se referentima obilježenima prostornim instrumentalom značenje sredstva moći pripisati samo onda kada označavaju fiksnu putanju kretanja prema dimenziji duljine s predodžbom cilja kretanja. Odatle je slijedilo da se značenje sredstva neće moći pripisati prostornom instrumentalu kada obilježava imenice koje označavaju neodređene prostorne okvire. Tu bi pretpostavku vrijedilo detaljnije istražiti.

Kao drugo, pokazalo se da obilježje pravocrtnosti koje Belaj i Tanacković Falešar (2014) pripisuju prostornom instrumentalu ovisi o leksičkim obilježjima glagola i kategoriji broja. Preciznije, instrumental s nedirektivnim glagolima neće uvijek obilježavati pravocrtno kretanje referenta subjekta, a kada dođe do

kongruencije množine i nedirektivnosti, onda će u pravilu uvijek označavati ne-određene prostorne okvire i nedirektivno ili krivudavo kretanje referenta subjekta. Tu bi pretpostavku također vrijedilo detaljnije istražiti.

Izvori

VRH = Jojić, Ljiljana i dr. 2015. *Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika*. Školska knjiga. Zagreb.

Literatura

ANDERSON, JOHN M. 1971. *The Grammar of Case, Towards a Localistic Theory*. Cambridge University Press. Cambridge.

ANDERSON, JOHN M. 1977. *On Case Grammar: Prolegomena to a Theory of Grammatical Relations*. Croom Helm. London. doi.org/10.4324/9780429460869.

ANDERSON, JOHN M. 2006. *Modern Grammars of Case*. Oxford University Press. Oxford. doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199297078.001.0001.

BARIĆ, EUGENIJA; LONČARIĆ, MIJO; MALIĆ, DRAGICA; PAVEŠIĆ, SLAVKO; PETI, MIRKO; ZEČEVIĆ, VESNA; ZNIKA, MARIJA. 1997. *Hrvatska gramatika II*. Izdanje. Školska knjiga. Zagreb.

BELAJ, BRANIMIR. 2009. Prostorna značenja na razini složene rečenice. *Prostor u jeziku/ Književnost i kultura šezdesetih. Zbornik radova 37. seminara Zagrebačke slavističke škole Zagreb*. Ur. Mićanović, Krešimir. Disput. Zagreb. 43–67.

BELAJ, BRANIMIR; TANACKOVIĆ FALETAR, GORAN. 2014. *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga prva. Imenska sintagma i sintaksa padeža*. 213–228. Disput. Zagreb.

BRAČ, IVANA. 2017. *Sintaktička i semantička analiza besprijedložnog instrumental a u hrvatskome jeziku*. Doktorski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. 358 str.

BRAČ, IVANA; MATIJEVIĆ, MAJA. 2021. Glagoli odašiljanja zvuka u hrvatskome jeziku. *Rasprave* 47/1. 83–103. doi.org/10.31724/rihjj.47.1.2.

FANEGO, TERESA. 2017. The trolley rumbled through the tunnel: On the history of the English Intransitive Motion Construction. *Folia Linguistica Historica* 2017/38. 29–73. doi.org/10.1515/flih-2017-0002.

FILLMORE, CHARLES. 1968. The Case for Case. *Universals in Linguistic Theory*. Ur. Bach, Emmon; Harms, Robert. Holt. New York. 1–88.

FILLMORE, CHARLES. 1982. Frame Semantics. *Linguistics in the Morning Calm*. Ur. The Linguistic Society of Korea. Hanshin Publishing. Seoul. 111–137.

- GOLDBERG, ADELE E. 1995. *Constructions, A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. The University of Chicago Press. Chicago.
- GOLDBERG, ADELE E. 1999. The Relationships between Verbs and Constructions. *Lexical and Syntactical Constructions and the Construction of Meaning*. Ur. Verspoor, Marjolijn; Dong Lee, Kee; Sweetser, Eve. John Benjamins. Amsterdam – Philadelphia. 383–398.
- GOLDBERG, ADELE E. 2010. Verbs, Constructions, and Semantic Frames. *Lexical Semantics, Syntax and Event Structure*. Ur. Rappaport Hovav, Malka; Doron, Edit; Sichel, Ivy. Oxford University Press. Oxford. 39–58. doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199544325.001.0001.
- IVIĆ, MILKA. 1954. *Značenja srpskohrvatskog instrumental a i njihov razvoj: (sintaksičko-semantička studija)*. Naučna knjiga. Beograd.
- JANDA, LAURA A. 1993. *A Geography of Case Semantics. The Czech Dative and the Russian Instrumental*. Mouton de Gruyter. Berlin.
- KATIČIĆ, RADOSLAV. 1986./2002. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika, Treće poboljšano izdanje*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Nakladni zavod Globus. Zagreb.
- LEVIN, BETH. 1993. *English Verb Classes and Alternations. A Preliminary Investigation*. The University of Chicago Press. Chicago.
- LYONS, JOHN. 1977. *Semantics Vol. 2*. Cambridge University Press. Cambridge. doi.org/10.1017/CBO9781139165693.
- LJUBEŠIĆ, NIKOLA; KLUBIČKA, FILIP. 2016. Croatian web corpus hrWaC 2.1. *Slovenian language resource repository CLARIN.SI*. <http://hdl.handle.net/11356/1064>.
- MARETIĆ, TOMISLAV. 1963. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Matica hrvatska. Zagreb.
- MANDLER, JEAN M. 2008. On the Birth and Growth of Concepts. *Philosophical Psychology* 21/2. 207–230. doi.org/10.1080/09515080801980179.
- MATASOVIĆ, RANKO. 2001. *Uvod u poredbenu lingvistiku*. Matica hrvatska. Zagreb.
- MIKHAYLOV, NIKITA. 2013. The Route Instrumental: A Historical Perspective On the Use of Bare Instrumental of Space in Eighteenth-Century Russian. *Slovo. Journal of Slavic Languages and Literatures* 54. 74–86.
- MILIVOJEVIĆ, NATAŠA. 2016. Nešto o spektru značenja konstrukcija intransitivnog kretanja u engleskom i srpskom jeziku: pogled ka periferiji. *Annual Review of the Faculty of Philosophy* 41/1. 249–267. doi.org/10.19090/gff.2016.1.249-267.
- MRÁZEK, ROMAN. 1964. *Sintaksis ruskogo tvoritel'nogo: (Strukturno-sravnitel'noje issledovanie)*. Státní pedagogické nakladatelství (SPN). Prag.
- PIPER, PREDRAG. 2001. *Jezik i prostor*. Biblioteka XX vek. Beograd.

- PIPER, PREDRAG; ANTONIĆ, IVANA; RUŽIĆ, VLADISLAVA; TANASIĆ, SRETO; POPOVIĆ, LJUDMILA; TOŠOVIĆ, BRANKO. 2005. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Institut za srpski jezik SANU. Beogradska knjiga. Matica srpska. Beograd.
- PRANJKOVIĆ, IVO. 2001. *Druga hrvatska skladnja*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- PRANJKOVIĆ, IVO. 2009. Prostorna značenja u hrvatskome jeziku. *Prostor u jeziku/Književnost i kultura šezdesetih. Zbornik radova 37. seminara Zagrebačke slavističke škole Zagreb*. Ur. Mićanović, Krešimir. Disput. Zagreb. 11–19.
- PRANJKOVIĆ, IVO. 2013. *Gramatička značenja*. Matica hrvatska. Zagreb.
- ROHDE, ADA. 2001. Analyzing Path: The interplay of verbs, prepositions and constructional semantics. Doktorski rad. Sveučilište Rice. Houston. 379 str.
- SILIĆ, JOSIP; PRANJKOVIĆ, IVO. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Školska knjiga. Zagreb.
- STOLAC, DIANA. 2009. Izražavanje prostornih značenja padežnim oblicima. *Prostor u jeziku/Književnost i kultura šezdesetih. Zbornik radova 37. seminara Zagrebačke slavističke škole Zagreb*. Ur. Mićanović, Krešimir. Disput. Zagreb. 69–75.
- ŠARIĆ, LJILJANA. 2007. Konstrukcije za izražavanje prostornih odnosa u hrvatskom jeziku. Sintaktičke kategorije. *Zbornik radova znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem – Hrvatski sintaktički dani*. Ur. Kuna, Branko. Filozofski fakultet – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Osijek – Zagreb. 253–270.
- ŠARIĆ, LJILJANA; WITTSCHEN, WIEBKE. 2010. *Rječnik sinonima hrvatskoga jezika. Drugo izdanje*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb.
- SCHMID, HANS-JÖRG. 2010. Does frequency in text instantiate entrenchment in the cognitive system? *Quantitative methods in cognitive semantics: Corpus-driven approaches*. Ur. Glynn, Dylan; Fischer, Kerstin. Walter de Gruyter. Berlin. 101–133. doi.org/10.1515/9783110226423.
- WEBER TKALČEVIĆ, ADOLFO. 1859/2005. *Skladnja ilirskoga jezika za niže gimnazije*. Pre-tisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

The Problem of Projection of Spatial Relations in Constructions with Instrumental Case and Verbs of Emission

Abstract

Research presented in the paper is directly motivated by the conclusions of Pranjković's (2013) analysis of Croatian grammatical cases from a localist perspective. Pranjković maintains that the case forms in Croatian cannot denote spatial relations without so called *concretizers* (i.e. prepositions, verbs of motion, prefixes on verbs and spatial nouns). The paper deals with a scarcely researched area of usage in which instrumental case is tied to verbs of emission. This usage is characteristic by the fact that instrumental case can apparently denote spatial relations without concretizers. The purpose of the paper is to explain how that happens. To that end, we rely on the method and theoretical framework of construction grammar. We demonstrate that the spatial meaning of instrumental case when connected to verbs of emission results from integration with the intransitive motion construction (Goldberg 1995). To that extent, the point of view held by Pranjković that the spatial meaning of case forms is achievable only on syntactic level is confirmed, but it is also demonstrated that his model of concretizers needs to be expanded by theory of constructions.

Ključne riječi: prostorni instrumental, glagoli širenja, konstrukcija neprijelaznog kretanja, konkretizator, lokalistička teorija

Key words: instrumental of space, verbs of emission, intransitive motion construction, concretizer, localist theory